

K ARCHITEKTONICKÝM ZLOMKŮM ZE ZBRASLAVSKÉHO KLÁŠTERA

MIROSLAV KOVÁŘ

Autor se snaží doplnit nepočetný soubor dosud známých architektonických článků ze středověké výstavby na Zbraslavi. Současně se snaží stanovit stáří dvou hlavic s vegetabilním motivem a zodpovědět otázku, zda pocházejí z architektonické výbavy královského loveckého dvora Přemysla Otakara II. nebo až z následné výstavby cisterciáckého kláštera založeného roku 1292.

ON FRAGMENTS FROM THE ZBRASLAV MONASTERY

The author attempts to complete a small set of currently known architectural elements from a medieval construction in Zbraslav. He also attempts to determine the age of two heads with a vegetal motive and to answer the question of whether they come from the architectural equipment of the royal hunting court of Otakar II or from the later construction of the Cistercian monastery founded in 1292.

Klíčová slova — cisterciáci — Čechy — Praha-Zbraslav — architektura — hlavice — vegetabilní dekor — raná gotika

Key words — cistercians — Bohemia — Prague-Zbraslav — architecture — head — floral decor — Early Gothic

Zbraslav včetně její blíže nespecifikované zástavby byla původně knížecím darem kladrubskému klášteru (FRB IV, 48), který zdejší stavby obnovil (FRB IV, 49), a ještě po roce 1239 bylo toto obdarování potvrzeno (např. PODLAHA 1909, 276). Poté, co přešla do držení pražského biskupství (FRB IV 49; ZbK 1952, 131), ji v roce 1268 směnou získal Přemysl Otakar II., který zde vystavěl opevněný lovecký dvůr (RBM II, 240, č. 620; (FRB IV, 49; ZbK 1952, 132). Konvent cisterciáků byl na Zbraslav uveden v roce 1292 (FRB IV, 53; ZbK 1952, 139; CHARVÁTOVÁ 2002, 186). V zakládací listině z téhož roku (TADRA 1904, 1) zaujme zmínka o provizorní úpravě objektů pro nově přichozící konvent (ZbK 1952, 139). Před stavbou kláštera sloužil jako provizorium kostel sv. Jakuba, v němž konvent na počátku sloužil bohoslužby (FRB IV, 79; ZbK 1952, 195). Za nepřímý doklad značné stavební činnosti jsou pokládány odpustkové listiny z let 1294 a 1296 (TADRA 1904, 4). Před rokem 1296 byl vystavěn údajně opatský (FRB IV, 69) a komorní dům (FRB IV, 92; cf. např. HANSL 1899, 433). V roce 1297 byl slavnostně položen do již připraveného výkopu základní kámen ke stavbě konventního chrámu (FRB IV, 77; ZbK 1952, 192; CHARVÁTOVÁ 2002, 189; cf. populárně ŠAFÁŘ 1985, 7), kam byl v roce 1305 do hrobky uprostřed kostela uložen král Václav II. (FRB IV, 99; ZbK 1952, 235). Je zřejmé, že v té době byly již dokončeny chórové partie kostela. Uvádí se, že po vymření Přemyslovců se stavební práce na klášteře zpomalily (KUTHAN 1978, 86–87). Tomu by odpovídala i často citovaná zpráva Zbraslavské kroniky o tom, že v roce 1329 byl chrám na jižní straně opatřen devíti kaplemi a oltáři, s připomínkou, že na chrámu se patrně po dvaadvacet let nepracovalo (FRB IV, 293; ZbK 1952, 644; CHARVÁTOVÁ 2002, 237). Patrně ve druhém desetiletí 14. století byly posvěceny mohučským arcibiskupem Petrem dva oltáře s chórem a chrámem (FRB IV, 255; k interpretaci KUTHAN 1978, 86, pozn. 33). Výstavba konventního kostela se protáhla až do pokročilého 14. století, jak naznačuje rozeta s kružbou v západním průčelí konventního chrámu (KUTHAN 1978, 94). Kromě výstavby chrámu postupovaly i práce na vlastním konventu a klášterních budovách. V roce 1310 za vlády Jindřicha Korutanského je zmiňována klášterní nemocnice (ZbK 1952, 383), k roku 1320 se dovídáme o kapitulní síni (VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 592), později o stavbách dalších, až k poničení kláštera husity v roce 1420.

Zájem o architekturu kláštera má dlouhou tradici. Již K. V. Zap zcela podstatně přispěl k poznání klášterních staveb publikací dvou výkresů nalezených v roce 1850 ve věži mokropeského kostela, kterým přikládal věrohodnost (ZAP 1855, 83). Ze stavby kláštera zachycené na uvedeném plánu v zásadě vychází hodnocení klášterních staveb dodnes. V literatuře je převážně zdůrazňováno, že zaniklý konventní chrám byl obdobného typu závěru či dispozice, jakou měl klášterní kostel v Citeaux II., případně kostel v Hradišti nad Jizerou (CHYTL 1919, 49; BACHMANN 1941, 24; cf. BACHMANN 1977, 13; VARHANÍK 1983, 305; LÍBAL 1994, 88, 91; 2001, 412; cf. LÍBAL 1948, 74; cf. KUTHAN 2005c; HORYNA 2006, 10–13). Nalezneme však i odkazy na konventní chrám v Clairvaux (NEUWIRTH 1888, 386–387; cf. BENEŠOVSKÁ 1996, 236–238). Poukázáno je i na uplatnění formálního aparátu katedrál-ních staveb v jeho architektuře (KUTHAN 1982, 333; 1994, 481–482). Všeobecně je také vyzdvihován význam halového uspořádání jeho chóru (např. HOMOLKA 1974a, 205), studován byl rovněž poměr